

Andrijan Turan

Jack London, povolanie: dobrodruh

Spali ste aspoň raz v jaskyni, prešli púšťou či pralesom a zažili ste, ako chutí hlad, strach, bolesť a odlúčenie pri extrémnej expedícii? Alebo je vašim najväčším životným dobrodružstvom krátka prechádzka nočným lesom, keď pršalo a zopár ráz zahrnelo? Americký spisovateľ, námorník, zlatokop a hľadač zážitkov Jack London (1876 – 1916) bol dobrodruhom každým milimetrom svojho tela, a aj preto je svedectvo, ktoré zanechal v svojich knihách, očarujúce, silné, skutočné a fascinuje dodnes milióny ľudí na celom svete. Pretože život treba naplno žiť, a nie sa naň pozerat' z okna domu či obdivovať na obrazovke počítača.

„Bože, chráň ma pred väčšinou priemerného druhu ľudských bytostí, ktoré nie sú kamarátmi, ktoré sú chladné srdcom, chladné hlavou, ktoré nefajčia, nepijú ani neklajú, ani sa nedopúšťajú ničoho, čo je smelé, hazardné a vyzývavé, lebo do ich slabého tkaniva sa nikdy nezabodli ostne a trne života.“

JACK LONDON

Na americkom spisovateľovi a večnom dobrodruhovi Jackovi Londonovi, spisovateľovi z prelomu storočí, sa vtedajšie búrlivé časy prejavili fascinujúcim spôsobom, ktorý mu umožnil vytvorit' dielo, aké nebude mať len tak obdobu. Hoci tento zvedavý a nepokojný duch žil len štyridsaťjeden rokov, počas života toho skúsil, ochutnal a vytvoril toľko, koľko nestačia iní ani za dvakrát taký dlhý čas.

Absurdné zrodenie majstra

Otcom spisovateľa Jacka Londona bol potulný astrológ William Chaney, ktorý si v San Franciscu našiel milenkú – učiteľku hudby a spiritualistku Floru Wellmanovú. Keď však Flora zostala zrazu tehotná, William trval na potrate. Flora bola psychicky nestabilná, a tak na znak nesúhlasu zobrala Williamovi pištoľ a postrelila sa do hlavy, čím si vyslúžila psychiatrickú diagnózu. Chaney sa k svojmu synovi nikdy nepriznal a labilná Flora sa do roka po pôrode vydala za Johna Londona, veterána z americkej občianskej vojny. Maličký John Griffith „Jack“ London sa narodil 12. 1. 1876 a vyrastal v kalifornskom Oaklande, kde začal aj chodiť do školy. Nemanželský syn potulného astrológa sa narodil do úplnej biedy. Ako chlapec, skoro ešte dieťa, vstúpil ostro priamo do života. Musel si zarábať ako poslíček, kamelot, podomový predajca a zametač v krčmách. Skoro všetko, čo zarobil, odovzdal na chod domácnosti, a tak veľmi skoro poznal hodnotu peňazí a vedel všetko o obrovských spoločenských rozdieloch, ktoré vo vtedajšej Amerike panovali a vyzerali naozaj neprekonateľné. No Jack bol už ako desaťročný nielen poriadny pracant, ktorý podával výkon dospelého, ale aj vášnivý čitateľ, ktorý chcel čítať úplne všetko, a tak si z knižnice kradol knihy, ktoré si pre nízky vek ešte nemohol požičať. Po skončení základnej školy začal okamžite pracovať. Šestnásť hodín denne v konzervárni upevnilo chlapcovu fyzickú kondíciu, ale malo zásadný vplyv aj na jeho neskoršie názory, keď odmietal akúkoľvek monotónnu prácu v uzavretých priestoroch. Keď Jack prekvapený zistil, že pirátsky lovec ustríc zarobí za noc toľko čo on v konzervárni za tri mesiace, dal hodinovú výpoveď a nalodil sa na palubu, kde oklamal kapitána, tvrdiac, že už má viac ako 18 rokov a na podobnej lodi už istý čas pracoval. Parádne dobrodružstvo, o ktorom len čítal a snívaj, sa práve začalo.

Ak žiť, tak len na vlastnú päsť

V nasledujúcich rokoch Jack vystriedal niekoľko drsných ustricových a rybárskych škunerov, na ktorých krížom-krážom prebrázdil Pacifik. Mladík miloval život námorníkov, taký nespútaný, živočíšny, drsný, v mnohom jasný a nekompromisný. Jediným problémom bol alkohol. Jack už ako šestnásťročný prepil aj ostrieľaných morských vlkov a alkohol mu chutil (prvú otravu alkoholom, na ktorú skoro zomrel, mal už ako šesťročný...). Všetky skúsenosti z mora neskôr mimoriadne realisticky pretavil do svojho spisovateľského diela. Po návrate do Ameriky sa Jack, ktorý mal vyhranené sociálne cítenie, zúčastnil ro-

botníckych protestov a strávil istý čas za mrežami pre tuláctvo. Vedel, ako prežiť len so škatuľkou zápaliiek, spacákom a nožom. Práve vo väzení Jack London zatúžil po vzdelaní a v snahe dostať sa na Berkeley začína po nociach hltáť desiatky kníh. Verí, že vzdelanie je jediná možnosť, ako uniknúť otupujúcej drine a biede. Cieľavedomý dvadsaťročný mladík spí iba štyri hodiny denne a už takmer na pokraji celkového fyzického zrútenia je prijatý na univerzitu, z ktorej musí o rok odísť, keďže nemá na ďalšie školné. Plamienok knôtu dobrodruha však horí, a tak jeho novým dobrodružstvom je Aljaška, kde práve vrcholí zlatá horúčka a desaťtisíce mladých mužov snívajú tak ako on o náhlom šťastí. V studených severských končínach London nezbohatne a uživí sa len vďaka skúsenostiam námorníka. Na prekonávanie horských riek a jazier stavia a predáva šikovné plavidlá. Oveľa väčšie starosti ako zima mu robí alkohol. Pije čoraz viac, ochorie, vypadajú mu všetky zuby a za jeden rok zostarne aspoň o desať. Jack pije celý svoj život a o alkohole, ktorý je jeho dennodenným priateľom aj najväčším nepriateľom, napíše v roku 1913 skvelú štúdiu o osobnosti alkoholika *Majster Alkohol*, kde okrem iného hovorí:

„Podajú mi špiritusu, slabo zmiešaného s vodou, a hneď ma pochytí jarosť, červy mi vojdú do mozgu a Majster mi šepce, že život je veľkolepý a my všetci smeľ a krásni – slobodní duchovia, rozvaľujúci sa ako bezstarostní bohovia po pažiti a posielajúci tento pluhavý, sflandravený svet konvencií do horúceho pekla.“

Záchrana z vlastnej hlavy

V roku 1898 opúšťa svoj neúspešný zlatý sen a vracia sa späť do slnečnej Kalifornie. Je presvedčený, že sa bude živiť iba písaním. Pozná novinárov, čo nemajú talent, a žijú skvele len z honorárov, a tak verí tomu, že dokáže „predať“ svoj doterajší dobrodružný život. Prvé črty a postrehy z námornej kariéry, reportáže z ciest po Tichom oceáne, ale aj dobrodružné poviedky však narážajú dlho len na nepochopenie. Jeho tvorba je pre redakcie priveľmi drsná a nezrozumiteľná. Prvý spásny honorár, 40 dolárov za poviedku *Tisíc mŕtvych*, príde takmer po dvoch rokoch písania. Na prelome storočí Londonovi doba praje. Nové tlačiarenské technológie tlačia výrobné ceny nadol, a tak sa k čitateľom dostanú aj zábavnejšie žánre. Londonove honoráre za poviedky prudko stúpajú a on píše horúčkovo viac a viac. Roku 1900 mu vychádzajú prvé romány, tri roky nato je už v predaji jeho kniha *Volanie divočiny*, ktorá z neho spraví svetoznámeho autora.

Bohatý, zatrpknutý píšuci statkár

Už ako bohatý muž si London berie za ženu dlhoročnú priateľku Elizabeth „Bess“ Maddernovú, ktorá mu porodí dve dievčatká. Po počiatočnom šťastnom spolunažívaní prídu problémy pre Londonov alkoholizmus. Roku 1904 nasleduje rozvod a London odchádza do Japonska ako vojnový reportér v rusko-japonskej vojne, kde dlho nevydrží, a po niekoľkých pobytoch vo väzení (bitka, opilstvo, hazard) opúšťa front. Roku 1905 je už vďaka svojim knihám celosvetovo preslávený. Po románoch *Morský vlk* a *Biely tesák* kupuje veľký ranč v Mešačnom údolí v Kalifornii.

Keď mu vydavatelia čoraz lepšie platia, začne si realizovať detský sen – stavia dvojstážňovú loď, ktorú nazval Shark (Žralok). Všetky zásoby materiálu potrebného na stavbu lode mu však zničil požiar. Začína znova písať, aby získal ďalšie prostriedky na stavbu lode. Po vydaní jeho nesmrteľných poviedok sa mu to podarilo. S druhou manželkou Charmian Kittredgeovou absolvuje cestu okolo sveta a po návrate z okružnej plavby si začne uskutočňovať ďalší sen. Chce postaviť Wolf House, najkrajší dom v Amerike. Stavba Vlčieho domu s obytnou plochou 1 400 štvorcových metrov trvala štyri roky a Jacka Londona stála 80-tisíc dolárov, čo bola v tých časoch obrovská suma. Unikátne sídlo vyrástlo na nádhernom pozemku s rozlohou 490 hektárov v dedinke Glen Ellen v údolí Sonoma v Kalifornii. Parcela na rozľahlom ranči bola obklopená viničmi, ovocnými stromami, sadmi a hájmi. Počas realizácie stavby žil s manželkou Charmian v dome Winery Cottage, ktorý dnes sprístupnili a je v ňom mú-

zeum venované spisovateľovi. London si už v mladosti vysníval ideálny dom. Túžil po najkrajšom a najoriginálnejšom dome, moderných kúpeľniach, praktickej údržbe, elektrine, dobrom vetraní a veľkom počte kozubov. Architekt Albert Farr navrhol pre Jacka Londona rustikálnu a individualistickú stavbu s obrovskou knižnicou s rozmermi 5,5 × 17,7 metrov, kam by sa zmestilo aj štyritisíc kníh. Na želanie slávneho spisovateľa mal dom tečúcu vodu, ohrievače vody, elektrické osvetlenie, chladenie potravín, vetranie, centrálny vysávač, práčovňu vrátane rotačnej parnej sušičky, vínnu pivnicu a deväť kozubov. Celá stavba bola konštrukčne riešená tak, aby zniesla aj veľmi silné zemetrasenie. Jack London veril, že jeho vysnívané sídlo vydrží naveky a že sa ním zapíše do dejín. V tom období sa mu neobyčajne darilo. Dával prácu ľuďom. Len na ranči ich pracovalo asi päťdesiat. Ďalších tridsať robotníkov stavalo Vlčí dom.

Našli sa však ľudia, ktorí Londona varovali: Tým domom budeš len provokovať. Varovali ho aj Indiáni. Vraj tou stavbou dráždi ich bohov. London na to nedbal. Šiel vytrvalo a uvzato za svojim snom. Dom s 26 izbami sa staval z piatich základných materiálov: obrovských storočných sekvojí, ktoré rástli v okolí, balvanov, kusov vyťaženej vulkanickej horniny, modrej bridlice a betónu. Prízemie domu bolo určené na spoločenské udalosti, horné poschodia na súkromný život a ubytovanie desiatok hostí. V mezonetovej hlavnej miestnosti bol mohutný kozub, v jedálni mohlo stolať päťdesiat hostí a nechýbal ani panský salón. Všetok nábytok v dome bol vyrobený na mieru. Opulentné obydlie, ktoré sa vraj podobalo palácu rímskych cisárov, bolo 22. 8. 1913 kompletne pripravené na sťahovanie manželov Londonovcov, no o druhej v noci vypukol masívny požiar a z úžasného sídla zostali len obrovské kamenné steny. Katastrofa mala ničivé účinky na všetkých, ktorí sa na stavbe podieľali. Najviac však doľahla na Jacka Londona. Jeho žena Charmian neskôr napísala, že zničenie domu zabilo niečo v Jackovi, ktorý sa z tej straty už nikdy nespamätal a nešťastie považoval za osobné znamenie osudu. Nikto nikdy oficiálne nezistil, prečo požiar vznikol. Vravelo sa, že dom ktosi úmyselne zapálil, pretože samovznietenie by bolo asi nepravdepodobné.

London uvažoval o rekonštrukcii celej stavby, no nikdy s ňou nezačal. Sotva tridsaťročný London zatrpkol. Tak dlho sa pokúšal dostať do vyšších kruhov, a teraz vedel, že všetko to vzdelanie a filozofovanie boháčov je len hlúpa pozlátka a tí ľudia nevedia nič o skutočnom živote a pohybujú sa doživotne v zdedených mantineloch. London celú svoju cestu za úspechom, ako aj svoju názorovú anabázu a skepsu zo spoločnosti vkladá do autobiografického románu *Martin Eden* z roku 1909. Jeho hrdina predpovedá Londonov osud. Otrávený životom v spoločnosti, do ktorej nepatrí, ale z ktorej nijako nevie uniknúť, spácha

samovraždu. Za šesťnásť rokov Londonovho tvorivého úsilia vzniklo obrovské dielo. Nespočetné zbierky poviedok aj skvelé romány (*Tulák po hviezdach, Majster Alkohol, Volanie divočiny, Ludia z priepasti*), ale i poézia, eseje a divadelné hry. London vo väčšine svojich diel opisuje životné príbehy ľudí, ktorí musia tvrdo bojovať o svoju existenciu. Základným konfliktom jeho kníh je vzťah jednotlivca s prírodou a spoločnosťou. Spisovateľ zastával názor, že život človeka má zmysel len vtedy, ak musí bojovať o určitý cieľ. Ten nie je nikdy jednoduchý a v boji človeku pomáha nejaké zviera, povedzme verný spoločník pes.

Sláva, samota, smrť...

London bol presvedčený, že právo na prežitie má silnejší. Hrdinovia jeho autobiografických kníh sú často výrazné individuality, cieľavedomé a pragmatické, svoj cieľ dosahujú s vynaložením všetkých fyzických a psychických síl. Spokojný život písuceho statkára Londona však narúšajú zdravotné problémy. Telo ničené celý život obrovskými dávkami tvrdého alkoholu kolabuje a bolesti zaháňa dávkami morfia. Jeden z najslávnejších dobrodruhov a autor päťdesiatich kníh je už unavený. Napísal by ešte ďalšie knihy, ale sám pred sebou si nevie zdôvodniť, prečo by to robil. Uprostred jednej osobitne pochmúrnej noci si vyberie zápisník a vypočíta si smrtiacu dávku jedu – kombináciu morfia a atropínu. V niektorých veciach je až prehnane starostlivý, chce teda zomrieť, tak ako aj žil. Keď ho ráno nájde jeho japonský sluha, je síce v bezvedomí, ale ešte žije. Privolaný lekár sa mu pokúsi vypláchnuť žalúdok a aplikovať protijed, ale London vie veľmi dobre počítať. Večer zomiera. Jeden z najväčších svetových autorov zomrel 22. 11. 1916 vo veku nedožitých 41 rokov. Jack London dosiahol métu, o ktorej sa mu asi ani nesnívalo. Zomrel dobrovoľne, pretože sa cítil osamelý, sláva ani bohatstvo mu už nedávali nový zmysel života. Ani nemohli. Jeho hrdinovia sú predsa bojovníci, ktorí neotrasiteľnou silou a vôľou zdolávajú stále nové a nové prekážky. To bol prekliaty osud spisovateľa, nie blažený život na literárnom Olympe. Možno aj preto musel čoraz viac piť. Aby unikol bolesti rozmýšľania, aby nemusel plánovať, čo ďalej. Aby oddialil nevyhnutné. V posledných chvíľach pri vedomí si mohol spomenúť na svojho autobiografického dvojníka Martina Edena, ktorého nechal v slávnom románe utopiť. Uvedomoval si, že to vedel už dávno? Mohol sa naposledy sarkasticky usmiať a na úplnom konci svojho života si v duchu zopakovať poslednú mrazivú vetu z *Martina Edena*: „*Mal dojem, akoby padal dolu dlhým nekonečným schodiskom. A niekde na úpäti schodov spadol do temnoty. To ešte vedel. Spadol do temnoty. A presne vtedy vedel, že prestal vedieť.*“